

HOOFDSTUK 1

Conflicten: ontstaan en oplossen

**WAAROM
WORDT EEN
DISCUSSIE
SOMS EEN RUZIE?**

Wat doe jij bij een heftige discussie? Houd je er wel van om af en toe eens goed te zeggen waar het op staat? Of heb je er juist een ontzettende hekel aan en kruip je het liefst in een hoekje tot het over is?

Waar mensen samenleven ontstaan discussies en conflicten. In gezinnen, scholen en bedrijven, maar ook in de samenleving als geheel wil bijna nooit iedereen hetzelfde. In veel gezinnen zijn er discussies over je kamer opruimen of uitslapen in het weekend. Op school en binnen bedrijven zijn mensen het vaak oneens over regels en wie welke taken moet doen.

Maar hoe ontstaan al die discussies eigenlijk? Waarom wordt een discussie soms een ruzie? En hoe los je die conflicten goed op? Dat zijn belangrijke vragen om over na te denken. Iedereen is gelukkiger in een groep die conflicten op een goede manier kan oplossen. Daarom gaat het in dit hoofdstuk over standpunten, conflicten en hoe je die kunt oplossen.

Belangen en waarden

Als je baas aan jou vraagt om te werken op een avond voor een belangrijke toets, wat doe je dan? Of als je ouders klagen over hoe lang je doucht en dat dat slecht is voor het milieu, pas je dan je douche-tijd aan? Mensen moeten soms kiezen wat zij het belangrijkste vinden. Dat geldt voor mensen en ook voor samenlevingen. Bij zo'n keuze maak je een afweging tussen verschillende waarden en belangen. Als je weet welke waarden en belangen jij hebt kun je bewuster keuzes maken en anderen uitleggen wat je wilt.

Belang: iets waar je voordeel van hebt of kunt krijgen.

Belangen

Je kunt je keuzes laten bepalen door waar jij gelukkig van wordt. Iets wat jij nodig hebt voor je eigen geluk noemen we een **belang**. Geld en bezit zijn voorbeelden van belangen omdat je er gelukkig van kan worden. Of misschien heb je liever wat minder geld en meer vrije tijd. Ook een goed cijfer voor een toets of aandacht van je vrienden kunnen jou gelukkiger maken. Geld, vrije tijd, goede cijfers en aandacht zijn belangen omdat je er zelf beter door voelt. Ook groepen kunnen een belang hebben: een stad kan belang hebben bij een rondweg of een station en een sportteam heeft het winnen van wedstrijden als groepsbelang.

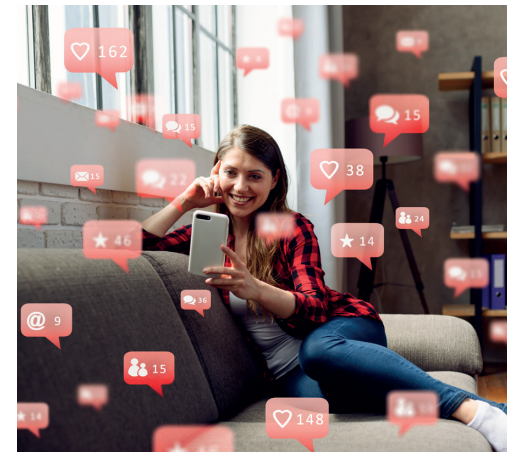
Waarden

Je kunt je beslissingen ook laten bepalen door wat jij goed vindt voor de wereld. Het kan zijn dat je bijvoorbeeld milieu of gelijke kansen belangrijk vindt en je keuzes daardoor laat bepalen. Milieu en gelijkheid zijn **waarden**: idealen waar je niet altijd zelf beter van wordt maar de wereld wel. Andere voorbeelden zijn vrijheid en democratie. Voor een waarde moet je soms je eigen belang opgeven. Iemand die milieu heel belangrijk vindt moet soms door de regen fietsen. En als je eerlijkheid als waarde hebt kan het soms betekenen dat je straf krijgt omdat je iets eerlijk hebt opgebiecht. Een waarde vind je belangrijk, ook als het je niet goed uitkomt.

Met waarden en belangen kun je uitleggen wat mensen willen of belangrijk vinden. Daarin lijken ze op elkaar, maar er zijn ook verschillen.

Een tabel is handig als je verschillen tussen bijvoorbeeld begrippen snel wilt zien. Maar ze zijn ook kort door de bocht. Daarom is het belangrijk dat je ook de nuances kent, de 'grijze gebieden' tussen twee categorieën. En die vind je in de leertekst.

Belang	Waarde
Het is een voordeel voor jezelf of de groep waar je bij hoort.	Het is een ideaal voor de wereld.
Het is altijd beter voor jou (een voordeel).	Het kost je soms iets, je hebt er iets voor over, zo belangrijk is een waarde voor je.
Het heeft vaak te maken met macht, aanzien, tijd, informatie en geld.	Het heeft vaak te maken met vrijheid, gelijkheid, cohesie en welvaart.

GAAN DE
FOTO'S OVER
EEN WAARDE
OF BELANG?

Soms is het moeilijk om te zien of iets een waarde of belang is. Vrijheid is vaak een waarde. Mensen vinden dat iemand zelf mag weten hoe zij haar leven inricht en wat zij gelooft. Maar als jij zelf wilt kunnen bepalen hoe laat jij thuiskomt na een feestje, is dat dan een waarde voor je? Of is het dan een belang omdat het je er zelf beter van wordt? In dit geval gaat het vooral om je eigen leven en je eigen voordeel en is vrijheid dus je belang.

Dilemma's

Soms heb je twee verschillende wensen die niet samen kunnen. Dan moet je kiezen. We noemen dat een **dilemma**. Je kunt niet voetbaltraining afzeggen voor een bezoek aan de bioscoop én in het weekend in de basis staan. Je kunt niet sparen voor een rijbewijs én je geld uitgeven aan de bios en andere leuke uitjes.

Bij zulke dilemma's kan het ook helpen als je de waarden en belangen achter elke wens helder hebt. Soms zie je dan sneller wat je echt belangrijk vindt. Vind je plezier voor vandaag belangrijker en geef je je geld nu uit aan leuke dingen of spaar je en wil je zo snel mogelijk de bewegingsvrijheid van een rijbewijs?

Dilemma: keuze tussen twee zaken die niet samen kunnen gaan.

Overheid: het hoogste gezag van een land. Zij maakt wetten en regels die ze ook uitvoert en handhaaft.

Overheid

Ook de **overheid** maakt keuzes bij het opstellen van wetten en regels. De overheid wil dat zoveel mogelijk mensen een gelukkig leven leiden. Bij corona ging het vaak om de vraag welke waarde belangrijker was: gezondheid of vrijheid. Omdat de overheid het hoogste gezag is maakte zij uiteindelijk de keuze. Ze koos toen vaak voor gezondheid maar dat ging ten koste van vrijheid. Maar omdat Nederland een democratie is kunnen wij, de inwoners, zelf kiezen wie binnen de overheid de belangrijkste beslissingen mag nemen.

Hoewel de overheid vaak voor gezondheid koos, is vrijheid toch wel een belangrijke waarde in Nederland, samen met gelijkwaardigheid en solidariteit. Vrijheid betekent dat je mag denken, zeggen en doen wat je zelf wilt. Dat geldt voor jou en ook voor alle anderen in Nederland. Gelijkwaardigheid betekent dat alle mensen in Nederland evenveel waard zijn. Alle mensen worden op een gelijkwaardige manier behandeld. Solidariteit houdt in dat we elkaar helpen en rekening houden met elkaar. De overheid helpt mensen die niet genoeg geld verdienen. Deze drie waarden worden de kernwaarden van Nederland genoemd.

Ik weet wat belangen, waarden en dilemma's zijn.

LEERDOEL

Welzijnsdilemma toen, nu en in de toekomst

3.2

Als je 15 bent, mag je officieel niet meer dan 2 uur per schooldag werken of 8 uur op een dag zonder school. Je mag maximaal 10 kilo tillen en niet met machines of giftige stoffen werken. Je mag ook niet werken achter een kassa, geen vrachtwagens laden of lossen, geen alcohol serveren en geen maaltijden bezorgen. Je kunt natuurlijk zeggen: waar bemoeit die overheid zich mee? Waarom kan ik niet gewoon zelf bepalen welk werk ik wel en niet wil doen? Toch heeft de overheid dit soort regels niet voor niets bedacht. Meestal zijn er in het verleden dingen fout gegaan, en heeft de overheid daarvan geleerd. De regels zijn er om te voorkomen dat het weer mis gaat.

Deze paragraaf gaat over de wetten en regels die horen bij de verzorgingsstaat. We behandelen wetten en regels die gaan over de volgende gebieden:

- **werk en inkomen**
- **wonen, milieu en gezondheid**
- **onderwijs en ontplooiing**

Telkens gebruiken we een stukje geschiedenis om uit te leggen waarom die wetten en regels ooit bedacht zijn. De geschiedenis geeft ons ook een beeld van wat er zou kunnen gebeuren als je die wetten en regels weer afschaft.

Grondwet:
Wet met de belangrijkste rechten en plichten van burgers en overheid.

Daarna behandelen we wetten en regels zoals ze op dit moment zijn. Als uitgangspunt nemen we telkens een artikel uit de **grondwet**. Daarin staan de regels waar de overheid zelf zich aan moet houden. Bij elk grondwetsartikel noemen we wat de overheid doet om zich aan de grondwet te houden.

Als laatst noemen we op elk gebied een ontwikkeling die er in de komende jaren voor gaat zorgen dat de overheid opnieuw zal moeten nadenken of de regels nog wel goed werken. Over een aantal jaren bepaalt jouw stem welke kant het op zal gaan.

WERK EN INKOMEN

GESCHIEDENIS

Door de Industriële Revolutie werden veel mensen werkloos. Dat was een groot probleem want al die werkloze mensen, kwamen meteen helemaal zonder inkomen te zitten. Zij moesten aankloppen bij familie of de kerk, of bedelen op straat om te overleven. Ook als je wel werk had, was het leven niet makkelijk. Arbeiders in fabrieken werkten vaak minstens 14 uur per dag voor een mager loon. Veel arbeiders kwamen om door ongelukken met zware machines. Anderen stierven jong door de rook, het werken met giftige stoffen en door pure uitputting.

Soms organiseerden arbeiders eenstaking, maar dit had weinig zin. Er waren genoeg werklozen en het werk was niet ingewikkeld. Je baas had dus snel genoeg een nieuwe werknemer om jou te vervangen. Regelmatig waren er opstootjes en rellen, maar die werden hard neergeslagen. Toch zagen ook de rijken op den duur in dat de situatie makkelijk uit de hand kon lopen. Deels uit medelijden, deels uit angst voor geweld, vroegen steeds meer

14 UUR PER
DAG VOOR EEN
MAGER LOON

mensen aan de overheid om in te grijpen. Uiteindelijk is dat ook gebeurd.

Vanaf de tijd van de Industriële revolutie heeft de overheid allerlei wetten ingevoerd, die het leven van werknemers en werklozen beter maakten. Later zijn die wetten ook verankerd in de grondwet, vooral in de volgende artikelen.

WERKGELEGENHEID

Artikel 19.1 De overheid probeert te zorgen voor genoeg werk voor iedereen die kan werken.

Dit probeert de overheid onder andere door in tijden van grote werkloosheid grote projecten aan te pakken. Door bijvoorbeeld een nieuwe spoorlijn aan te leggen, geeft de overheid in één klap heel veel mensen werk, én gaat het vervoeren van mensen of goederen sneller. Dat is allebei goed voor de economie.

Artikel 19.2 In de wet staan de rechten en plichten van werknemers. Deze regels gaan ook over de bescherming van mensen tijdens hun werk. In de wet staat ook waarover zij mogen meepraten en meebeslissen.

Als werknemer heb je bijvoorbeeld recht op een minimum aan vrije dagen, je hebt het recht om te staken en je mag niet zomaar ontslagen worden. Volgens de Arbo-wet moet je werk veilig zijn, en niet slecht voor je gezondheid. Daarom mag niet te lang je achter elkaar werken of zoveel gewicht tillen dat je het risico loopt op een hernia. Kinderarbeid is verboden: onder de 12 mag je helemaal niet werken en tot je 18 bent, mag je minder lang achter elkaar en minder

zwaar of gevaarlijk werk doen. Lang niet alles is vastgelegd in de wet. Daarom maken bedrijven ook zelf afspraken met hun werknemers, bijvoorbeeld over werktijden of ziekteverzuim. Die afspraken mag de baas van een bedrijf niet veranderen zonder instemming van de werknemers.

Artikel 19.3 Iedere Nederlander mag zelf kiezen wat voor werk hij wil doen. In de wet staan de uitzonderingen. In de wet kan ook staan dat iemand anders uitzonderingen mag maken.

Slavernij en dwangarbeid zijn verboden. De rechter mag bijvoorbeeld wel een taakstraf opleggen. Ook mag de rechter iemand een (tijdelijk) beroepsverbod opleggen, als diegene op haar werk een misdrijf heeft begaan.

INKOMEN

Artikel 20.1 De overheid probeert te zorgen dat iedereen genoeg geld heeft om van te leven. Ook probeert de overheid ervoor te zorgen dat de verschillen tussen arm en rijk niet te groot worden.

Artikel 20.2 In de wet staat wie recht heeft op een sociale uitkering. In de wet staat ook hoe hoog die uitkeringen zijn en hoe lang ze duren.

Artikel 20.3 Nederlanders die in Nederland wonen en te weinig inkomen hebben, kunnen

een bijstandsuitkering krijgen. In de wet staat wie een bijstandsuitkering kan krijgen en waaraan zij zich moeten houden. In de wet kan ook staan dat iemand anders hierover beslist.

Rijken betalen in Nederland meer belasting dan armen. Dat maakt de verschillen tussen rijk en arm een stuk kleiner. Als je zelf helemaal geen geld verdient, bijvoorbeeld omdat je ziek bent of geen geschikt werk kan vinden, heb je recht op een uitkering. De overheid kan voorwaarden stellen aan zo'n uitkering, bijvoorbeeld dat je blijft zoeken naar werk dat je wel kan doen.